

Татјана Н. Ђуровић¹
 Универзитет у Београду
 Економски факултет

ИСТРАЖИВАЊЕ АНГЛИЦИЗАМА У ЈЕЗИКУ ЕКОНОМСКЕ НАУКЕ

Надежда Силашки, Српски језик у транзицији – о англициз-
 мима у економском регистру. Београд: Центар за издавачку делат-
 ност Економског факултета, 2012, стр. 159.

Често се може чути да је језик, у најширем смислу, организам једног друштва, стар колико и сâм народ који њиме говори, а опет млад и жив, развијајући се упоредо са друштвом, које свакодневно осваја нове просторе сазнања. Степен напретка неког друштва и културе, са језиком као незаобилазним делом сваке културе, одражава се кроз богатство језика који непрестано ствара нове изражајне могућности за праћење технолошког, економског и сваког другог развоја. Но, у жељи да се у језику одмах пронађу речи и појмови који одсликавају нове продоре у разним областима људског сазнања, често се посеже за решењима која озбиљно нарушавају устројство језичког система, а последично и његовог појмовног апарата. Енглески језик, као језик који најбрже прати области технолошког и економског напретка и научног истраживања, већ дуже време господари светском језичком сценом, и уз глобализацију и интернет, постаје један од симбола савременог доба. Незадрживи продор енглеских речи у друге светске и европске језике, како у свакодневном говору тако и у стручним регистрима, све више алармира језичке посленике да озбиљно размотре начине и степен утицаја енглеског језика, који се све чешће доживљава као претња, посебно локалним језицима и културама. Српски језик, у том погледу, не остаје ван глобалних токова, те англицизација осваја све домене и регистре у српском језику, попут науке, технике, медија. „Увоз“ енглеских речи нарочито је присутан у језику економске науке, а терминолошка решења која се притом изналазе често су далеко од језичког и појмовног устројства српског језика, што може имати и значајне културолошке последице. И док је продор енглеских речи у економски дискурс српског језика неизбежан, поставља се питање када би и у коликој мери, енглеску реч требало прихватити, а када је то једноставно недопустиво. Монографија Српски језик у транзицији – о англицизмима у економском регистру ауторке Надежде Силашки, ванредног професора Економског факултета у Београду, на научно аргументован, иновативан и систематичан начин одговара на дато питање,

1 tdjurovic@sbb.rs

анализирајући проблем англизације језика економске науке у српском из више аспеката, па се тако први пут на једном месту истражују многобројни језички, али и ванјезички, разлози ове појаве. Валидности и утемељености истраживања доприноси грађа коју ауторка испитује – с једне стране Економски речник у издању Економског факултета у Београду и Мекмиланов речник Модерна економија, а с друге стране корпус дневне и недељне штампе на српском и енглеском језику из домена научно-популарног економског и пословног дискурса – што сведочи о свеобухватности проучавања англицизама у области економске науке, односно обезбеђује широку емпиријску потврду.

Монографија Српски језик у транзицији – о англицизмима у економском регистру подељена је у девет поглавља, која о овом питању дисциплине контактне лингвистике први пут доносе целовиту слику о српској економској терминологији. У прва два поглавља ауторка Силашки не само што дефинише појмове терминологије и англицизама и описује грађу коју је користила у својим истраживањима, већ и указује на разлоге све већег продора енглеских речи и термина у српски економски дискурс, од оних оправданих, које намеће доминантна улога енглеског језика данас у многим сферама човековог деловања, науци и култури, до оних неоправданих, који непажњом преводилаца или стручњака, а пре свега због недовољног познавања принципа превођења и прилагођавања устројству српског језика уносе праву терминолошку пометњу. Отуд потреба да се на систематичан начин не само констатују проблеми, већ пружи и научно утемељено објашњење њиховог превазилажења.

У трећем поглављу, ауторка даје теоријско-методолошки оквир својих истраживања, који је од значаја и за потоња поглавља. Тако се најпре указује на класификације англицизама „у складу са њиховом обличком реализацијом“ (стр. 25), а потом и на неопходност адаптације изворних енглеских речи ортографском, фонолошком, морфолошком, синтактичком и семантичком систему српског језика. У наставку поглавља, на основу грађе која се налази у два већ споменутог речника на српском језику, ауторка Силашки свеобухватно анализира и илуструје сваки вид адаптације понаособ, а посебно указује на примере који грубо пренебрегавају лингвистичка решења која нуди српски као језик-прималац. Важно је напоменути, а то чини ову студију веома значајном, да ауторка не даје само преглед затеченог стања у српском економском дискурсу, него аргументовано расправља о оправданости или неоправданости употребе одређеног англицизма, а поврх свега, о неопходности стандардизације у поменутој области. Тако се, на пример, не би јављала терминолошка пометња код англицизама са нултом ортографском адаптацијом ако већ постоје њихови одговарајући преводни еквиваленти у српском, попут *overdraft* уместо прекорачење рачуна или дозвољен минус, или, маркетинг етика уместо маркетиншке етике, где се крши једно од правила флективности српског језика, до непотребних семантичких неологизама, када се, на пример, термин људски капитал замењује термином хумани капитал, који не унапређује семантичку експресивност.

У четвртој и петом поглављу монографије ауторка Силашки бави се синонимијом у економији у српском и енглеском језику, односно терминологском синонимијом у српском језику. „Постојање синонимије у језику науке сматра се претњом терминологској прецизности“ (стр. 55), пише ауторка, и кроз изузетно исцрпну анализу неколико врста синонимије, поткрепљену и примерима из научно-популарног дискурса економске науке, истиче педагошки значај истраживања, где је неопходно да студенти економских и пословних факултета буду адекватно упознати са разликама међу терминима у стручном језику економије, не само зарад успешног овладавања наставном и испитном материјом, већ и њиховог будућег професионалног усавршавања. Тако ауторка наглашава како се због боље пријемчивости стручних термина код најшире читалачке публике у језику штампе прибегава регистарским синонимима, који почивају на разлици формално-неформално (нпр. лични доходак - плата). Посебно важни са педагошког становишта су полицентрични синоними, који се испољавају кроз разлике између британског и америчког варијетета енглеског језика (нпр. *flotation-initial public offering*), граматички синоними, где се лексичке јединице са потпуно идентичним значењем разликују по свом граматичком облику (нпр. *claim for insurance - insurance claim*), или апокопски синоними, који се творе изостављањем једне од компоненти термина (нпр. *tangible assets - tangibles*). Аспект синонимије додатно се продубљује у наредном, петом поглављу, где ауторка са критичког становишта анализира разне облике синонимије у српској економској терминологији који настају под утицајем енглеског језика, попут граматичких, идиосинкратичних (нпр. за термин *cost drivers* у економској стручној литератури наилази се на чак четири терминологска решења – изазивачи трошкова, покретачи трошкова, носиоци трошкова и узрочници трошкова), ретроспективних или, пак, англицизованих синонима (где се нпр. термин *non-tariff barriers* јавља и као англицизам нетарифне баријере и као одомаћени термин ванцаринска заштита). Ауторка сматра да ванјезички разлози, попут мишљења да реч звучи „модерније“ самим тим што долази из енглеског језика, доводе до озбиљних језичких проблема у домену нестандардизоване стручне терминологије.

Истраживачки напор у сагледавању феномена англицизације економског дискурса Надежда Силашки не ограничава само на подручје српског језика, већ настоји утврдити како се и у којој мери та појава испољава и у хрватском, који је, с једне стране, у језичком смислу сличан српском, а с друге стране одражава развој хрватског друштва и привреде, који такође пролазе кроз процес транзиције. Компаративним истраживањем два језика кроз многе класификације англицизама које су уведене у претходним поглављима, где се као база података за хрватски језик користи Економски лексикон у издању Лексикографског завода Мирослав Крлежа у Загребу, ауторка емпиријски непобитно доказује да упркос извесним мишљењима која владају у обе језичке заједнице – да се у хрватском језику тежи углавном терминологском пуризму, тј. неизоставном креирању сопствене терминологије, уз (понекад неоправдано)

уклањање страних енглеских речи, док је српски језик приклоњенији употреби страних стручних термина – два језика умногоме деле заједничку термилошку судбину. Иако примери англицизама у српском и хрватском економском дискурсу показују одређене разлике у погледу стратегија адаптације, где је нпр. у термилошком изразу кредитно рангирање у хрватском језику, наспрам кредит рејтинг у српском језику, извршена секундарна морфолошка адаптација, или, пак, код феномена „лажних парова“ у српском који у хрватском није присутан (нпр. у српском стручном језику енглеска реч *commission* налази се у погрешном значењу комисија, док у хрватском она гласи провизија), ауторка с правом закључује да оба језика вапе за стручним, стандардизованим уређењем економске терминологије, где разлози за увођење англицизама неретко леже у непрофесионализму њихових твораца и кршењу једног од основних предуслова образовања термина – несинонимности.

Седмо поглавље представља новину у овој области контактне лингвистике у нашој средини, будући да се појава англицизама у српском економском језику третира са аспекта метафоризације која почива на теоријским основама когнитивне лингвистике. Појмовне метафоре су свеприсутне, како у формалном језику економије, тако и у њеном популарном регистру, и често имају конститутивну улогу у погледу значења, те их никако не би требало посматрати као пуки „украш“ у тексту. Упоређујући речничке одреднице које су претходно примењеним методом идентификације метафоре означене као метафоричне, ауторка кроз више стратегија превођења метафоричних израза које се ослањају на основне поставке теорије појмовне метафоре, изузетно прецизно одређује не само у којој мери је дошло до језичког поклапања или одступања између два језика, већ и важније, њиховог појмовног (не)подударња, што надаље може имати културолошке последице. Тако ауторка даје примере када у извесним случајевима долази до потпуног језичког и појмовног преклапања изворног и циљног домена у оба језика, као приликом превода енглеског термина *credit ceiling* термином кредитни плафон у српском језику, где је у оба случаја очувана сликовна схема ВЕРТИКАЛНОСТ, за разлику од примера где је изворни домен очуван у оба језика, енглеском и српском, али се разликују метафорички изрази који језички реализују исту појмовну метафору (нпр. према енглеском *ceiling price* у српском језику имамо највиша цена, иако оба метафоричка израза реализују сликовну схему ВЕРТИКАЛНОСТ). Има и случајева када се у преводу потпуно губи метафоричност оригинала, па *sinking fund* са изворним доменом течност у српском постаје неметафорички израз отплатни фонд. Ауторка Силашки указује и на то како метафоричност, као значајно обезбеђење енглеске економске терминологије, постаје расадник англицизама у српском језику, при чему са жаљењем констатује да се, с једне стране, потискује метафоричност термина која као спона између апстрактног и конкретног представља неопходан део економског промишљања, а с друге стране, подстиче се све већа раширеност англицизама који,

како се на многим местима у монографији доказује, неретко немају ни језичког ни културолошког покрића.

Значај осмог поглавља, које се бави терминологијом две новије дисциплине економске науке, маркетинга и менаџмента, лежи не само у сумирању главних разлога некритичког и језички неутемељеног прихватања и подстицања ширења англицизама у економској науци, већ далеко више у ауторкиним предлозима и решењима која би могла увести ред не само у област економске терминологије, већ и у друге области науке и живота, где се српски језик суочава са озбиљним изазовима под утицајем „језичке хегемоније“ енглеског језика. У том погледу, посебно издвајамо ауторкин предлог о изради квалитетних терминолошких речника, о јасно утврђеним начелима формирања термина на свим језичким нивоима, и о доследној примени прописане терминологије у свим облицима стручне и научне комуникације, поготово у раду са студентском популацијом. За свако од наведених, као и за будућа решења у вези са стандардизацијом економске терминологије у српском језику, монографија Српски језик у транзицији – о англицизмима у економском регистру Надежде Силашки незаобилазно је штиво. Најзад, у последњем, деветом поглављу ауторка укратко износи опште закључке до којих је дошла у истраживању.

Монографија Српски језик у транзицији – о англицизмима у економском регистру Надежде Силашки написана је јасним стилем, на прегледан и систематичан начин. Богата библиографија на крају књиге сведочи да ауторка помно прати област истраживања англицизама, како у српској стручној литератури, тако и у регионалним и светским оквирима, тако да ауторитативно и критички дискутује о многим неспретним и нетачним терминолошким решењима, али и сама даје научно аргументоване предлоге за будуће уређење ове веома важне научне области. Изузетна теоријска покривеност књиге, обиље примера који су потврда многих класификација и стратегија англицизације српског економског дискурса, изазовност теме и начин на који је презентована, а надасве недостатак овакве литературе у нас, која се не бави само констатовањем стања, већ пружа и решење, аргументи су који нас уверавају да ће монографија Српски језик у транзицији – о англицизмима у економском регистру ауторке Надежде Силашки имати широку читалачку публику, пре свега у стручњацима из домена лингвистичке и економске науке, затим студентској популацији и онима који су професионално везани за економску струку, али и у свима другима који се не само интересују за терминолошке проблеме, већ могу да препознају и цене врсну стручну литературу, уз уверење да ће представљати узор новим, сличним истраживањима у области проучавања контаката међу језицима.

Примљен марта 2013.

Прихваћен маја 2013.